

Flanörer i Karlstad på 1910-talet

Tiderna har förändrats under alla sekel. Men sakta och gradvis gingo förändringarna i alla avseenden under 1700 och 1800-talen. Det nya seklet, 1900-talet, förde, som alla veta, så oändligt mycket nytt med sig. Jag vill tänka tillbaka på början av detta århundrade, på de ganska bekymmerslösa åren och flanerandets tid.

Så förflytter jag mig till tiden omkring 1910 då jag var sju år. Vilken underbar tid var det inte då! Visst hade alla vuxna sitt arbete och sitt ansvar men ändå kunde nästan alla familjer gå ut på sin timslånga promenad i lugn och ro. Den tidiga frukosten var avverkad och elva-kaffet likaså! Så blev det dags för familjen att arm i arm flanera runt Karlstads torg eller att gå till Stadsträdgården. Vissst fanns det grönska i centrum av staden genom de vackra alléerna längs stora torget. Men Stadsträdgården var ju ändå mera njutbar att promenera i! Där var bland annat de sköna bokträden och där var blomsterplanteringarna, som gladdes i gat, runt om den ständigt uppfriskande fontänens vatten!

För dem som voro verkligt duktiga fotgängare så var Kanikenäset ett utmärkt mål att gå till! Men sträckan till Kanikenäset var ju enorm och de som orkade gå dit voro då sannerligen förtjänta av en kopp kaffe. Där fanns på kronet av Kanikenäset en röd byggnad där kaffe med hembakade kakor serverades hos ägaren herr Sjöberg. Herr Sjöberg hade även ett litet hus halvvägs uppför backen. Det huset var rena "snickarglädjen" och såväl hus som staket voro grönmålade. Sommartid var det lämpligt att sätta sig vid något av järnborden utanför "gröna huset" och pusta ut vid ett glas sockerdricka efter den långa promenaden till Kanikenäset.

Vattenfabriken

August Sjöberg hade även en så kallad "vattenfabrik" och den var i huset Västra Torggatan 9 inne på gården. Denna fastighet ägdes av mina morföräldrar och hade min morfar en bosättningsaffär i den lokal där numera Bäckmans Färghandel är inrymd. I vattenfabriken tillverkades alltså sockerdricka och andra läskedrycker. På gården intill den lilla vattenfabriken, stodo några runda bord och stolar som voro avskärmda genom växter i blomlådor. Där kunde utom sockerdricka etc. även serveras vin till dem som så önskade! Vi barn, min syster och jag, tyckte givetvis att det var spännande att titta in i den

lilla läskedrycksfabriken och tackade inte nej till en sockerdricka. Till sin hjälp vid tillverkningen hade herr Sjöberg en ung, rödhårig man som het Emil Magnusson. Han var också den som fick bära hem läskedrycksflaskorna till familjerna i staden. Efter herr Sjöbergs död blev E. Magnusson ägare till den så kallade vattenfabriken som upphörde någon gång på 1920-talet.

Då jag nu i minnet dröjer mig kvar vid "mormors hus" så kommer jag att tänka på en av butikerna i huset som var uthyrd till en mjölkaffär. Den fanns på 1910-talet där Missionsbokhandeln nu är. Min mormor såg en dag att ägarinnan ställt ut ett litet bord och en stol på trottoaren. Detta var i och för sig lite ovanligt. Men på följande dag, då min mormor skulle ta sig en promenad, fick hon se sin hyresgäst sitta i allsköns ro med en baby i famnen och barnet höll på att ammas! Min mormor fick en mindre chock över detta ogenerade agerande och fick säga ifrån att detta icke fick ske någon mer gång inför offentligheten! En sådan intim sak fick rakt inte förekomma i Karlstad det är givet.

Att flanera

Det var att gå långsamt par om par och njuta av tillvaron. Herrarna voro klädda i paletå och buro stormhatt som ju var den tidens absolut enda tänkbara huvudbonad för en välklädd herre! Så lyftes den blänkande stormhatten i en elegant, svepande bäge för alla bekanta som vederbörande mötte och skulle hälsa på. Vilken vacker syn med denna chevalereska hälsning! Dammerna kappar och dräkter voro hellånga under avsevärt många år, från sekelskiftet och framöver i tiden. Det var klädeskappar eller dräkter och ofta hade de vackra soutagebroderier. Den hände att en och annan dam bar en smal kedja runt om båda vristerna för att förhindra att stegen skulle tas ut för långt och hindra att dräktkjolen spräcktes. Det talades om att en dam som använde en sådan kedja hade snubblat på en gatsten och ramlat. Hon hade då måst hjälpas upp. Man tyckte som barn att det var spännande och närmast djärvt att någon vågade binda samman sina fötter på det sättet. Vissst hörde man vem damen ifråga var! "Små grytor ha ju också alltid öron!"

Så flanerades det vanligtvis från Stadshotellet, förbi trädgården som fanns mellan hotellet och Hj. Petterssons bokhandel. Det var först på 1920-

talet som denna trädgård försvann för att lämna plats för det hus som kom att inrymma C. G. Carlssons herrekipering och en biograf. Så gick promenaden vidare förbi hörnhuset (nuvarande Folksamhus) där det i ett halvt sekel varit järnhandel och vidare förbi apoteket Örnen och Nya Wermlands-Tidningen fram till nästa hörnhus som ägdes av tandläkare Gustaf Svenson. Sönerna i familjen togo sig namnet Klinte och sonen Åke kom att efterträda fadern som tandläkare. De flesta promenader över gatan där "Svenssons konditori" låg. Nu är det huset rivet och Länssparbankens ståtliga byggnad har tagit dess plats. Så ha vi det gamla Läroverket på Torgets östra kortsida som skulle passeras. På södra sidan av torget gick man så förbi familjen Falks hus med dess två torn. Fabrikör Karl Ad. Falk fick naturligt nog smeknamnet "Tornfalken"! Så kom man vidare fram till Nygren & Ahlins järnhandel och Frimurarelogen. I logens hörnbutik var en mycket exklusiv hattaffär som innehades av fröknarna Adler. Det var skyltfönster som damerna gärna stannade beundrande vid.

Duvorna på rådhuset

I hörnhuset vis a' vis Frimurarelogen låg Wallerstedts affär den välkända och ännu idag av många så saknade spicerihandeln! Så återstod att gå förbi västra sidan av torget där Rådhuset ligger. På detta hus var alltid en oändlighet av duvor. Många herrar upplevde med beklagande att det skedde en liten förklarlig "olycka" som träffade deras stormhattar vid passerandet av Rådhuset. Ja, så gingo de flanerande karlstadsborna runt sitt stora kullerstenstorg både en och två gånger i följd!

Det är så många flanerande par som jag minns från barndomen. Och det var faktiskt så många ståtliga par! Såväl herrar som damer hade en så god hållning. Om jag ur minnet vill göra ett axplock bland de många som sågs på stan så vill jag först nämna Borgmästare Josef Lindholm med sin vackra fru Munta, född Lilliecreutz. Vilket elegant par! De kommo gående från sin villa på Herrgårdsgatan. Deras villa låg i en trädgård på hörntomten där huset med Hotell Ritz nu ligger.

Så vill jag minnas Stadsarkitekt Crispin med fru som bodde i Sockerslottet. Fru Crispin var i mitt tycke den vackrast klädda damen i Karlstad. Efter alla dessa år kan jag minnas hur jag, som liten, traskade efter familjen Crispin för att på nära håll studera en underbar sidendräkt som fru Crispin bar. Önskade att jag skulle vara vuxen och få gå i hellång sidendräkt med mängder av soutagebroderier! Fru Crispin var som klippt ur en mode-journal från Paris!

En vacker dam var biskopinnan Eklund som man ibland såg på promenad med sin make. Biskopsparets barn sågo alla mycket bra ut. Många karlstadsbor ha säkert hört det nästan legendariska yttrandet av äldsta biskopsdottern Elsa. Hon kom som liten flicka hem och sade till sin mor: "Tänk, mamma det är så många tanter som stanna och säga till mig att jag är så vacker!". Biskopinnan Eklund, som var en mycket klok dam, svarade sin flicka: "Det gör ingenting, Elsa, om du är vacker bara du

Stadsträdgården var en härlig plats i sommar-Karlstad

alltid är snäll". Så blev det inte mer resonerat om den saken!

Andra ståtliga par

Bland kända familjer var grosshandlare Sem Stawe med sin mycket vackra fru Karin. Vidare vill jag nämna om den ståtliga Major Peter Wendt. Han var mycket omtyckt och populär. Han var en av de stiligaste karlstadsherrar jag kan minnas från den tiden. Major Wendt var chef för Brandkåren och en episod i samband med honom vill jag nämna

berätta om. Major Wendt ägde en stor pudel som alltid fick följa med då brandkåren skulle rycka ut. Det rör sig så långt tillbaka i tiden och inga brandbilar hade ännu kommit i bruk. Det var ännu hästar som drogo de stora, röda brandvagnarna. Pudeln satt alltid bredvid sin "huse" på den höga vagns framsäte. En dag då budet gått om en eldsvåda i stadsdelen Viken och utryckning skedde så föll hästarna i sken! På den tiden voro gatorna smala och slingrande i Viken och det var säkert skräckstämning

med de skenande hästarna. Men som genom ett under hoppade Major Wendts pudel ner på marken från sin plats och kastade sig med ett språng upp mot den ena hästen och bet sig fast i hans hals. Hästarna stannade givetvis upp och den kloka pudeln råddade säkert livet på sin huse den gången. Ty vagnen hade med all säkerhet kunnat kastas mot en husvägg och en stor olycka hade kunnat ske. En hunds intuition är underbar!

Kerstin Welin-Lindh.

Kungsgatan.

Karlstad.

Mellan Hj. Petterssons bokhandel och Stadshotellet vanns för en trädgård, där en bio nu uppstår utrymmet.

Nytt älgkronerekord!

I serien om nya älgkronerekord kan vi idag presentera en notering från Bynsbergs jaktmarker norr om Säffle. Där föll en 12-taggare för Jan-Erik Hasslevalvs välriktade skott. 12-taggarens krona mätte 127,3 cm och behandlas just nerså att den kan bevaras åt eftervärlden.

Den fällda tjuren mätte 185 cm över manken och vikten fastställdes till 270 kg.

Ingen kan hjälpa alla men alla kan hjälpa någon

Rödakorset/giro 900 800-4

REPRIMAND

Elof var kassör i facket och råkade fylla 50 år. Mycket folk och många tal och trevligt värre. Och med sig hade kompisarna sina fruar.

Bland de inbjudna och tillstådeskomna befann sig "Döve Ville" med huld maka. Emellertid råkade Ville råka i behov varför han begav sig till avföringsavdelningen. När han kom tillbaka skulle han tillaga sig en smörgås, bredde på brödet och skulle just till att greppa osten, då i rugan ropade på renaste östgötska: -Hörru Velle, ta inte i osten med den där näven!

- Jag är arg på Tuva Ingemarsson. Hon har fest i dag men jag tänker inte gå dit!
- För att du är arg på henne?
- Nej för att jag inte är bjuden!

MINI-KRYSSET

är ett relativt snabbblöst korsord. Lagom att pyssla med till morgonkaffet eller under lunchtimmen.

Korsordet publiceras på denna sida varje veckodag utom lördagar, då det finns ett större korsord i tidningen.

Lösningen till minikryset publiceras dagen efter införandet.

	K	T
S	V	A
R	A	D
O	R	L
I	G	
V	A	K
A	T	
V	O	R
O	R	A
D		
R	E	A
D	T	A
E	N	V
I	G	N

BÅR	SUNT	ARM	GICK	GAV	ÖM-
TÖS			SKYN	SVAR	MA
EX-					
PLÖ-					
DERA					
FLAGG	REST				
BAND	SAL				
KORT-			TRÄD		
SPEL					
TZZ					
VIS-	SMI-				
SEN-	LAR				

Glykol nu!

Vattenfabriken inne på gården till V. Torggatan 9 var en trivsamt samlingsplats. Innehavaren Aug. Sjöberg syns på bilden.